

סימן שיג-שיד

בונה, סותר ומחתך

בונה

השוויית הקרקע

א. המשוה פני הקרקע בבית או בחצר¹, כגון שהשפיל תל או מילא גומא או גיא - הרי זה בונה וחייב².

ב. אסור לצדד חבית מלאה על הארץ, שכיון שהיא כבירה יבא להשוות גומות ודאי בצדדיה, ופסיק רישיה הוא³.

ג. אין שוחקין באגוזים וכיוצא בהם על גבי קרקע, גזרה שמא יבאו להשוות גומות שבקרקע במתכוין, להכין דרך לגלגל האגוז. ואפילו על גבי קרקע המרוצף - אסור⁴. אבל מותר לשחוק על גבי השלחן או על גבי המחצלת.

ומכל מקום אין למחות בקטנים, אפילו שוחקין באגוזים על גבי קרקע, לפי שבודאי לא ישמעו, ומוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידיים⁵.

עשיית נקב בקרקע או במחובר לקרקע

ד. החופר גומא בקרקע חייב משום בונה⁶.

-
1. אבל בשדה ניר חייב משום חורש (ראה שו"ע"ר סי' שיב סי"ד).
 2. שו"ע"ר סי' שיג סכ"ד. וראה גם שו"ע"ר סי' תצח סל"ח. סי' תקכו ס"ג.
 3. שו"ע"ר סי' שלז ס"ה. טיט שעל רגלו מן הדין מותר לקנח בקרקע, ולא חוששים להשוויית גומות, אלא שלכתחילה טוב לקנח בקורה או בכותל מאשר בקרקע (ע"פ שו"ע"ר סי' שב סי"ד).
 4. גזרה משום קרקע שאינו מרוצף. ולענין כיבוד הבית - ראה לקמן סימן שלז.
 5. שו"ע"ר סי' שלח ס"ו.
 6. ע"פ שו"ע"ר סי' תקו ס"ב. וראה שו"ע"ר סי' תצח סעי' לא-לג שאיסור עשיית גומא שייך גם בעפר תיחוח, מלבד אם הוא תיחוח כל כך שאין נעשית גומא בנטילתו ממקומו. וראה גם שו"ע"ר סי' שח סע"ז. וראה עוד שו"ע"ר סי' שיא סי"ד שאין איסור גומא שייך אלא בעפר וכיוצא בו, ולא בקש או תבן. ועד"ז כתב בסי' תקו ס"ב. וראה לקמן גבי עשיית נקב בכלים.

ה. אינו חייב אלא כשחופר במרא וכיוצא בו מהכלים שדרך לחפור בהם, ואם לא - הרי הוא חופר כלאחר יד ואסור מדברי סופרים.⁷

ו. העושה גומא ואין צריך לגומא עצמה אלא לעפרה - הרי זו מלאכה שאינה צריכה לגופה, ומן התורה אין חייבים על מלאכה כזו. ומכל מקום אסור מדברי סופרים.⁸

ז. לא יכריע חבית וישפוך ממנה, אלא מגביהה מן הארץ ושופך, שאם לא כן יחפור מן הארץ בודאי. ואף שמקלקל הוא, וגם מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, וגם חופר כלאחר יד הוא, אף על פי כן אסור מדברי סופרים.⁹

ח. מטה כסא וספסל בין גדולים בין קטנים - מותר לגררן על גבי קרקע, ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ, ואף אם נעשה חריץ מאליו - אין בכך כלום, כי דבר שאין מתכוין הוא.

אבל הגדולים מאד אסור לגרור, שבודאי עושין חריץ ופסיק רישיה ולא ימות הוא.¹⁰ ואפילו בקרקע המרוצף בשיש וכיוצא בו שאי אפשר לעשות בו חריץ - אסור לגרור, גזרה משום שאינו מרוצף.¹¹

ט. העושה נקב בקרקע הבית כדי שיצאו המים - חייב משום בונה.¹²

י. התוקע יתד בכותל לתלות בו כלים וכיוצא בזה - חייב משום בונה.¹³ ואפילו לא תקע היתד, אלא שקדח חור בכותל לתקוע בו יתד - חייב משום בונה על נקב זה, הואיל ונקב זה הוא מועיל לבנין, דהיינו לתקיעת היתד.¹⁴ ואף המוסיף כל שהוא בנקב זה במתכוין - חייב.

7. ע"פ שוע"ר סי' שלז ס"א.

8. שוע"ר סי' תצה סכ"ט.

9. שוע"ר סי' שלז ס"ה.

10. אבל עגלת ילדים מותר לגרור אף על גבי קרקע (ואף אם הילד יושב בה), מפני שהיא כובשת (ר' יהודה במשנה ביצה כג, ב. והלכה כמותו - ראה תוס' שבת פא, ב ד"ה והאמר), כלומר שאינה עושה חריץ על ידי חפירה אלא כובשת ודורסת הקרקע בהלכה (רש"י ביצה שם). וראה גם בדה"ש סי' קמז סקנ"ב. פסקי תשובות סי'

שלז אות א.

11. שוע"ר סי' שלז ס"א.

12. שוע"ר סי' שיד ס"ב.

13. אפילו אם היה הנקב עשוי כבר ורק מכניס היתד בכותל אפילו שלא בחוזק - חייב (בדה"ש סי' קיט סק"ד. וראה עוד שם שמסתפק אם מותר להכניס את היתד באופן רפוי מאד, והיינו כשהנקב רחב קצת מעובי היתד. ונוטה להחמיר, משום החשש שמא יתקע בחוזק).

14. שוע"ר סי' שיד ס"ב.

אבל העושה נקב חדש בכותל שלא על מנת לתקוע בה יתד – אין בו איסור מן התורה, לפי שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה, וגם הוא מקלקל הכותל¹⁵.

יא. סכין התחוב בכותל של עץ אם תקוע קצת בחוזק – נהגו בו איסור להוציאו בשבת אם עדיין לא הוציאו מעולם מנקב זה, כי אי אפשר שלא יוסיף בנקב כשמוציאו בשבת כיון שהיה תקוע קצת בחוזק¹⁶.

בנין עראי

יב. אין איסור מן התורה אלא בבנין קבוע, אבל בנין עראי אינו אסור אלא מדברי סופרים¹⁷, לפיכך אסור לצדד אבנים בשבת¹⁸ אף שאינו עשוי להתקיים¹⁹. מחיצת עראי מותרת, ויתבאר לקמן סימן שטו.

סמיכת תקרה

יג. קורה מתקרת הבית שנשברה – מותר לסמכה בספסל או בארוכות המטה שהם כלי, כדי שלא תוסיף לרדת יותר²⁰. אבל לא כדי שתעלה, שהרי זה בונה.

אבל בדבר שאינו כלי אף על פי שהוכן לטלטול – אסור לסמוך בו תחת הקורה, מפני שדומה לבונה²¹.

מגבן

יד. המגבן והוא הלוקח חלב ועושהו גבינה – חייב משום בונה, שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשה גוף אחד – הרי זה תולדת בונה²².

19. ע"פ שו"ע"ר סי' רנט ס"ו וסי' שיב

סט"ו.

20. וצריך שיהא הכלי רפוי קצת תחת הקורה בענין שיוכל ליטלו משם כשירצה, אבל אם מהדקו שם בחוזק בענין שלא יוכל שוב ליטלו משם – אסור, מפני שמבטל כלי מהיכנו (שו"ע"ר סי' שיג סכ"ג).

21. שו"ע"ר סי' שיג סכ"ג.

22. שו"ע"ר סי' שיט סכ"ו.

15. שו"ע"ר סי' שיד ס"ד.

16. שו"ע"ר שם. וראה שם שאמנם מן הדין אין בזה איסור ברור (עיין שם הטעם), אלא שאין להקל נגד המנהג.

17. מפני שדומה לבנין (שו"ע"ר סי' רנט ס"ו גבי יו"ט).

18. ואם עושה כן בשביל כבוד הבריות (כגון בשביל לישב עליהם בשעה שמתפנה)

– לא גזרו (שו"ע"ר סי' שיב סט"ו).

סותר

מ"ו. הסותר בנין על מנת לחזור לבנותו – אין איסור מן התורה אלא אם כן דעתו שיהא בנין האחרון יותר טוב מן הראשון, שנמצא הסתירה מתקנת הבנין שיהא יותר טוב מבתחלה, שמבלעדי הסתירה אי אפשר כלל לתקן הבנין שיהא יותר טוב.

ויש אומרים שאין צריך שיהיה התיקון יותר טוב מבתחלה²³ [וכן עיקר²⁴].

על ידי נכרי

מ"ז. הנוהגים בסעודות גדולות בימות החמה ליטול החלונות על ידי נכרי – לא יפה הם עושים, שהרי בנטילה זו יש חיוב הטאת לישראל שהוא סותר על מנת לבנות שהרי עתיד להחזירן אחר כך, ואם כן כשאומר לנכרי – הרי זה שבות גמור.

ולאומרים שסותר על מנת לבנות אינו חייב אלא אם כן דעתו שבנין האחרון יהיה יותר טוב מן הראשון – אין בנטילת החלונות אלא איסור מדברי סופרים, ולומר לנכרי הוא שבות דשבות שהתירוהו במקום מצטער.

לפיכך אין צריך למחות בהמקילין כיון שיש להם מי שיסמכו. אבל כל אדם יחמיר לעצמו כסברא הראשונה שהיא עיקר²⁵.

בנין וסתירה בכלים

י"ז. אין בנין וסתירה בכלים²⁶.

י"ח. לא אמרו שאין בנין וסתירה בכלים אלא בבנין גרוע וסתירת בנין גרוע, כגון כלי של פרקים שאין פרקיו תקועין בחוזק. אבל העושה כלי מתחלתו – הרי זה בנין גמור וחייב משום בונה. והשובר כלי שלם – הרי זה סתירת בנין גמור וחייב משום סותר²⁷. וכן התוקע העץ בתוך הקרדום להיות לו לבית יד – חייב משום בונה. וכן כל התוקע עץ בעץ, בין שתקע במסמר בין שתקע בעץ עצמו

23. שוע"ר סי' רעח ס"ב.

24. שוע"ר סי' שיג ס"ז. וראה לקמן

25. שוע"ר סי' שיג ס"ז.

26. שוע"ר סי' שיג ס"ז.

27. שוע"ר סי' שיג ס"ט.

28. שוע"ר סי' שיג ס"ט.

29. שוע"ר סי' שיג ס"ט.

30. שוע"ר סי' שיג ס"ט.

עד שנתאחד - הרי זה תולדת בונה, וחייב. וכל המפרק עין תקוע - חייב משום סותר, כמו הסותר בנין גמור²⁸.

ויש אומרים שאין בנין וסתירה בכלים אפילו בבנין גמור וסתירה גמורה, ולא אמרו שהמחזיר כלי של פרקים ותקע בחוזק חייב חטאת אלא מפני שהוא מתקן כלי וחייב משום מכה בפטיש²⁹, אבל כשסותר דבר התקוע בחוזק, ואפילו סותר ושובר כלי שלם לגמרי - אין בזה שום איסור כלל אם הוא לצורך השבת. ויש לסמוך על דבריהם [רק] לענין אמירה לנכרי, אם הוא לצורך השבת³⁰.

יג. חבית של חרס שגשברה ודיבק שבריה בזפת - מותר לשברה בשבת בין ביד בין בכלי כדי ליקח מה שבתוכה, ואין בה משום סתירה מפני שאינה בנין גמור. ובלבד שלא יתכוין לנקבה נקב יפה שיהא לה לפתח נאה, שאם כן הרי הוא מתקן כלי וחייב משום מכה בפטיש³¹. אבל כשאינו מתכוין לכך - מותר³².

כ. אסור לכבד הבגדים במכבדות העשויים מקסמים, שלא ישברו קסמיהם בפסיק רישיה, והרי זה סותר כלי, ואף שמקלקל פטור, מכל מקום אסור מדברי סופרים³³.

כא. חותמות שבכלים שהכיסוי שלהם קשור בהם בחבל - מותר לחתוך החבל אפילו בסכין כדי לפותחם ליקח מה שבתוכם³⁴, ואין בזה משום סתירה, לפי שהחבל הוא חיבור גרוע שאינו חזק כל כך, וכשסותרו - הרי הוא סותר בנין גרוע³⁵.

28. שוע"ר סי' שיג סי"ט.

29. וכן העושה כלי מתחילתו - חייב משום מכה בפטיש (שוע"ר סי' שב ס"ה).

30. שוע"ר סי' שיד סי"ז.

31. ועפ"ז כתבו כמה מפוסקי זמנינו שכשפותחים מיני קופסאות או שקיות וחבילות וכל כיוצא בזה (לגבי היתר פתיחתן - ראה לקמן בהערה), יש ליוזר שלא לעשות להם נקב יפה לשימוש קבוע, אלא פותח בסתם על מנת להוציא המאכל או המשקה שבהם (ראה שמירת שבת כהלכתא פ"ט ה"ג). ומטעם זה יש שאסרו לפתוח פחיות שתיה שנפתחות ע"י שליפת הטבעת המחוברת על ראש הפחית ועי"ז נעשה נקב יפה בפחית - ראה פסקי

תשובות סי' שיד הע' 3. נלכאורה העצה

לזה היא שיפתח רק מקצת ראש הפחית, באופן שלא יעשה פתח יפה. ועפ"ז יש לאסור לפתוח שקיות חלב ע"י כלי המיוחד לכך, באופן שעושה פתח יפה.

32. שוע"ר סי' שיד ס"א.

33. שוע"ר סי' שלז ס"ג. וראה גם שוע"ר סי' שח סנ"ה.

34. וראה בדה"ש סי' קיט סקי"ח שדוקא לצורך שבת מותר לחתוך החבל, אבל לא לצורך אחר. אבל צ"ע אם אמנם כן הוא דעת רבנו, שלא הזכיר זאת במפורש על דרך שהזכיר בסי' שיד סוסי"ז.

35. וראה שוע"ר סי' שז ס"ז וסי' תקיט ס"ו שמשמע מדבריו שאסור לפתוח בשבת

אבל פותחות של עין ושל מתכת שהם חזקים – אסור להפקיע ולשבר, שזהו סתירה גמורה האסורה אף בכלים³⁶.

כב. כלים העשויים מכפות תמרים ומניחין בתוכם גרורגרות או תמרים שיגמרו שם בישולם – מותר להפקיע³⁷ ולחתוך³⁸ אפילו גופן של כלים אלו, מפני שבנין כלים אלו העשויים מכפות תמרים הוא בנין גרוע שאינו עשוי להתקיים הרבה³⁹, וכשסותרו – אינו אלא כמי ששובר אגוזים ושקדים בשביל האוכל שבהם⁴⁰.

כלי של פרקים

כג. כל כלי שהוא של פרקים⁴¹ אם אין פרקיו תקועין בחוזק – אין בפריקתן סתירה גמורה ולא בהחזרתן בנין גמור⁴², ומותר⁴³.

כד. אבל אם תקע פרקיו, דהיינו שהדקם בחוזק בענין שצריך לזה גבורה ואומנות⁴⁴, אם עשוי להתקיים הרבה – הרי זה בנין גמור וחייב משום בונה.

בשבת, משום שלא נעשה לקיום שם כלי אלא כדי לשמור על המאכל שבתוכו, אבל אם לא משליכים את הקופסאות הנ"ל – אזי צ"ע בהיתר פתיחתן בשבת (ע"פ בדה"ש סי' קיט סק"ז).

40. שוע"ר סי' שיד סי"ח. ומטעם זה מותר לסתור כלים מנייר או ניילון או אפילו קרטון שאורזים בהם מאכלים בבית החרושת (ראה בדה"ש סי' קיט סקכ"ג). וכן אין בזה משום קורע כדלקמן סימן שמ סעיף ..

ומותר לעשות נקב בשקיות ניילון שיש בה משקאות כגון שקיות חלב, סוגי מיצים וכיו"ב, ובלבד שלא יתכוין לעשות עשה להם נקב יפה – ראה שוע"ר סי' שיד ס"א. 41. שעשויים חתיכות חתיכות (שוע"ר סי' תקיט ס"ה).

42. שוע"ר סי' שיג סי"ט.

43. שוע"ר סי' שיג סט"ז.

44. וכ"ה בשוע"ר סי' שח ס"ה. אבל בשוע"ר סי' תקיט ס"ה: "בחוזק וגבורה",

אגרת חתומה משום סותר. וראה תה"ד סי' שז אות י' שנשאר בצ"ע. וראה בדה"ש סי' קיט סק"ד שזהו משום שאין בזה צורך שבת. אבל ראה הערה שלפנ"ז וצ"ע. וראה לקמן סי' שמ בהערה גבי פתיחת מעטפות שלנו.

36. שוע"ר סי' שיד סי"ז.

37. דהיינו להתיר קליעתן (שוע"ר סי' שיד סי"ז).

38. בסכין (שוע"ר שם).

39. אבל אם עשוי להתקיים זמן רב (מצד עצמו) – אסור לסותרו בשבת (בדה"ש סי' קיט סקכ"ב).

ויש לעיין האם מותר לפתוח קופסאות שימורים העשויות מפח וכיו"ב אם יש בזה איסור משום סותר כלי, שכן מצד עצמם הם עשויים לקיום זמן רב. ונראה שאין היתר אלא אם כן משליכים את קופסאות השימורים מיד לאחר פתיחתן והוצאת המאכלים מהם, שאז יש לזה דין של כלי העשוי מכפות תמרים שמותר לסותרו

ואם אינו עשוי להתקיים הרבה - הרי זה בנין עראי ואסור מדברי סופרים. ואם אינו עשוי לקיום כלל - מותר⁴⁵.

כה. לפיכך, כל כלי של פרקים שנתפרק - אסרו חכמים להחזירו בשבת אפילו אינו מהדקו אלא מעט בענין שהוא רפוי ואינו רפוי, גזרה שמא יתקע בחוזק⁴⁶.

אבל אם אינו מהדקו כלל אלא מניחו רפוי לגמרי - מותר. והוא שדרכו של כלי להיות כך רפוי לעולם⁴⁷, אבל אם דרכו להיות מהודק ותקוע בחוזק⁴⁸ אף שעכשיו מניחו רפוי - אסור להחזירו גזרה שמא יתקע⁴⁹.

כו. כל כלי של פרקים שהוא מהודק בחוזק בענין שהיה חייב משום הידוק זה - אסור לפרקו בשבת משום סותר⁵⁰. אבל אם הוא מהודק קצת שאין איסור בהדוק זה אלא משום גזרה שמא יתקע בחוזק - אין בו גם כן משום סותר, ומותר לפרקו לכתחלה⁵¹.

ולא הזכיר אומנות.

47. וראה גם שוע"ר סי' קעט ס"ט. שז

סל"א.

48. אבל אם דרכו להיות מהודק קצת - מותר להניחו רפוי (ראה בדה"ש סי' קיט סק"י).

49. שוע"ר סי' שיג סכ"א. ולכן ספסל ארוך שנשמטה אחת מרגליו - אסור להחזירה לשם בשבת אפילו ברפיון, גזרה שמא יתקענה בחוזק (שוע"ר סי' שח סמו). ועל פי זה כתבו האחרונים (ראה אשל אברהם מבוטשאטש מהד"ת סי' שיג. ועוד) במשקפיים שנשמטו אחת מזכוכיותיו או הידית, שאסור להחזירם בשבת אפילו ברפיון, גזרה שמא יתקע בחוזק, שכן הדרך במשקפיים לתקוע בחוזק. ויש שכתבו לחלק בין סוגי המשקפיים - ראה בכל הנ"ל בספר פסקי תשובות סי' שיג סק"ה.

50. וראה גם שוע"ר סי' שח סוסנ"ה.

51. שוע"ר סי' שיג סכ"ב.

45. שוע"ר סי' שיג ס"כ. לפיכך כתבו כמה מפוסקי זמנינו (נסמנו בספר פסקי תשובות סי' שיג אות ד) שמותר לילדים לבנות בלגו וכל מיני קוביות הרכבה למיניהן, כיון שאינן עשויים לקיום כלל. (ואפשר שיש להתיר גם אם עושה זאת לכמה ימים, כיון שמשחקי הרכבה אינן תקועים בחוזק, ובודאי שאין לומר עליהם שצריכים לכך "גבורה ואמנות"). אבל יש שכתבו (ראה שם) שיש ליזהר שלא לעשות צורה של אהל או בית קטן וכיו"ב (בגודל טפח על טפח), שאז יש בזה איסור משום עשיית אהל.

46. וראה שוע"ר סי' רעט סעי' ח-ט שכלים שדרכן להתפרק כשנופלים - אסור לטלטלם בשבת, משום שחוששין שמא תפול מידו ותתפרק ויחזיר הפרקים ויתקע ויהדקם בחוזק, ויתחייב משום בונה.

כז. לא אסרו בנין עראי וסתירתו אלא כשאינו עשוי על מנת לסותרו בשבת עצמה, לפיכך כיסוי כלים העשויים בחריצים סביב אף על פי שמהדקין אותם בחוזק מאד על פי הכלי - אין בהם שום איסור, לא בנטילתן משום סתירה ולא בחזירתן משום בנין, לפי שאינן עשויין לקיום כלל רק לפותחן ולסוגרן תדיר גם בשבת עצמה⁵².

כלים גדולים

כח. כלים שהם גדולים כל כך שמחזיקין ארבעים סאה, דהיינו אמה על אמה ברום שלש אמות עם הדפנות בלא עובי הרגליים [והשוליים] - הרי הם כאהל, ויש בהן בנין וסתירה⁵³.

כלים המחוברים לקרקע

כט. כל דבר המחובר לקרקע יש בו בנין וסתירה אפילו אינו בנין גמור, לפיכך דלת של בור שקשור בחבל - אסור להפקיע קליעת החבל או לחתכו משום איסור סתירה⁵⁴.

ל. במה דברים אמורים? כשהדלת עשויה שם לקיום על מנת שלא להסירה בשבת, אלא כשרוצה לפתוח הבור מתיר הקשר ופותח הדלת, אבל אינו מסירה משם לגמרי אלא היא קבועה שם לאיזה זמן. אבל אם אינה עשויה לקיום כלל - אין בה משום סתירה לא בהפקעת החבל או חתיכתו, ולא אפילו בהסרת הדלת עצמה⁵⁵.

52. שוע"ר סי' שיג סכ"א. ולכן מותר

לכסות ולהבריג את מכסה התרמוס אפילו בחוזק, שהרי עשוי לפותחו תדיר. וכן מתר לפתוח ולסגור בקבוקי בפקק שעליהם, כיון שעשוי לפתיחה ולסגירה תמיד. ולא כיסוי הכלים בלבד מותר באופן זה, אלא מותר גם להבריג שני חלקי הכלי עצמו אחד בשני אם בכונתו לפותחו בו ביום, כמפורש לעיל בפנים.

53. שוע"ר סי' שיג ס"ח. אבל מותר להתיר הקשר, מפני שאינו קשר של קיימא שהרי הוא עשוי להתירו תדיר (שוע"ר סי' שיד ס"ט. וראה גם לקמן סי' שיז).

54. שוע"ר סי' שיד ס"ט. והטעם, הואיל ומן התורה אין איסור אלא כשסותר גוף הבנין אבל לא כשסותר פתחו, אלא שחכמים הוא שגזרו שלא לסתור דלתות של בנין המחובר לקרקע, ולא גזרו אלא כשהדלת נעשה שם לקיום לאיזה זמן, שלא היה בדעתו על מנת לסתור בשבת, והרי זה

ולפי זה, אין לסגור הבקבוק בפקק לאחר השימוש כשרוצה לזרקו בפח האשפה, כיון שהוא סוגר אותו שלא על מנת לפתוח.

עשיית נקב בכלים

לא. העושה נקב בדבר תלוש, בין בעץ בין במתכת בין בכלים, אם הנקב עשוי להכניס ולהוציא בו, כגון נקב שבלול של תרנגולים שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל - נקב זה הוא פתח גמור וחייבים על עשייתו משום תיקון כלי, שהיא תולדת מכה בפטיש⁵⁶.

לב. וגזרו חכמים על כל נקב אפילו עשוי להוציא בלבד או להכניס בלבד, שמא יבא לעשות נקב שחייבים עליו⁵⁷. לפיכך, אין נוקבים נקב חדש בחבית שיזוב בו היין. ואפילו היה בו נקב ובא להוסיף בו מעט להרחיבו - אסור⁵⁸.

לג. אבל סכין התקוע בספסל או בשאר דבר התלוש - מותר להוציאו בשבת, מפני שבעשיית נקב בדבר תלוש אין בו איסור לעולם משום בונה, אלא משום גזרת תיקון כלי אם עשהו לפתח להכניס או להוציא, אבל כשאנו עושהו פתח כלל⁵⁹ אלא שנעשה ממילא על ידי הוצאת הסכין - אין בו איסור כלל⁶⁰.

לד. כלי שהיה בו נקב ונסתם - מותר לפתחו בשבת⁶¹. ומותר לנקבו אפילו במקרה, אם הוא לצורך שבת⁶².

לה. [איסור עשיית נקב אינו שייך באוכלין, לפיכך הנוהגים לנקוב חתיכת אפיקומן ולתלותה אין בזה איסור משום נוקב⁶³].

57. וראה שוע"ר סימן שכח סל"ב שבמקום צער לא גזרו.

58. שוע"ר סי' שיד ס"ג.

59. לא להכניס ולא להוציא (שוע"ר שם ס"ה).

60. שוע"ר סי' שיד ס"ה.

61. שוע"ר שם ס"ו-ז. סי' שכח סל"ד.

62. שוע"ר סי' שיד ס"ז. כגון בקבוק יין הסגור בסתימה של שעם - מותר לשלפו ע"י פותחן המיוחד לכך.

63. שוע"ר סי' תעז ס"א.

נראה כסותר, אבל כשלא נעשה כלל לקיום אלא לפי שעה ולסותרה למחר - לא גזרו עליה (שוע"ר סי' רנט ס"ז). ואם הדלת סובבת על צירה - אסור לשמוט הציר מחורו, משום סותר (שוע"ר סי' שיד ס"ט וסי' שיג ס"ז). וראה גם שוע"ר סי' תקיט ס"ד "שהמסלק צירים מן חורם חייב משום סותר, והמחזירם - חייב משום בונה אפילו אינו תוקע בחזקה".

56. שוע"ר סי' שיד ס"ב. וראה עוד שוע"ר סי' שכח סל"ב. סי' רפ ס"ג.

סתימת נקב בתלוש

ל'ו. כשם שאסור לפתוח כל נקב משום גזרת תיקון כלי - כך אסור לסתום כל נקב מפני שהוא כמתקן כלי, לפיכך אסור לסתום נקב החבית בדבר שאין דרך לסתום בו כגון בצרור או בקיסם⁶⁴. אבל מותר לסתום בעץ שדרך לסתום בו, דהיינו לסתום בברזא את הנקב העשוי להוציא בו יין, אפילו אינו עשוי לפתחו ולסתמו תדיר אלא לעתים רחוקים, מפני שאינו נראה כמתקן כלי בסתימה זו, כיון שדרך הוא לעולם לסתמו בעץ זה⁶⁵.

ל'ז. המניח איזה אוכל וכל כיוצא בו בתוך הנקב כדי להצניעו ונמצא הנקב נסתם - מותר. ומותר לתלמיד חכם להערים בדבר זה, שיסתום הנקב באיזה אוכל או כל כיוצא בו ויאמר לכל רואה שאינו מתכוין אלא להצניעו, אבל לעם הארץ לא התירו להערים, שמא יבא לעשות בלא הערמה, שלא יאמר כלל שהוא מתכוין כדי להצניעו אלא כדי לסתום הנקב.

ויש מתירים בזה אף לעם הארץ. ויש לסמוך על דבריהם להקל לתלמיד חכם, שמותר לו להערים בדבר זה אף בזמן הזה שאין לנו תלמיד חכם לענין שאר דברים⁶⁶.

מחתך

ל'ח. המחתך את העור ומקפיד לחתכו במדה הצריכה לו⁶⁷, כגון שמקצעו לרצועות - הרי זה אב מלאכה, שכן במשכן היו מחתכים עורות אילים ותחשים במדה לעשותן מכסה לאהל⁶⁸.

ל'ט. כל המחתך איזה דבר תלוש ומקפיד לחתכו במדה - הרי זה תולדת המחתך, כגון הקוטם ראש הנוצה שהוא דק ורך וראוי ליתנו בכר או בכסת - חייב, אם מתכוין לכך, מפני שמקפיד לקטמו במדה הראויה לו⁶⁹.

64. אפילו הוכנו לתשמיש מבעוד יום, מפני שהעור הוא גוף אחד, ואין איסור קורע אלא כשקורע ומפריד גופים רבים שנתחברו, כגון הקורע בגד הארוג מחוטים הרבה (שוע"ר סי' שמ ס"ז).

65. שוע"ר סי' שיד ס"ב.

66. שוע"ר שם.

67. אבל איסור קריעה לא שייך בעור, 68. שוע"ר סי' שיד ס"ז.

69. שוע"ר שם.